

Kornatské ostrovy

Je to zvláštní svět: labyrint ostrovů větších, ale spíš malých, někdy jen útesů vystupujících metr dva nad mořskou hladinu, tiché, hluboko zaříznuté zátoky s neskutečně průzračnou vodou, mělké, prosluněné průlivy, jen sem tam osamělé obydlí v zálivu ve stínu fikovníku. Pozvolně stoupající holé svahy ze šedobílého vápence, které se na druhé straně ostrova náhle zlomí a padají několik desítek metrů svisle až k otevřenému moři. Nikde v Jadranu ani v celém Středomoří nenajdeš tolik ostrovů v tak malém kousku moře.

Takové jsou Kornatské ostrovy, na rozdíl od ostatních jugoslávských i většiny pobřeží dosud ne zcela objevené a ovlivněné cestovním ruchem. Je to způsobeno jejich špatnou přístupností; jsou poměrně vzdálené od pevniny, téměř bez stálého osídlení, a tak mají se Zadarem, Biogradem, Murterem a Šibenikem pouze nepravidelné lodní spojení. Trajekt tu neznají.

Kornatské ostrovy z jihozápadu omývá volné moře, z ostatních stran s nimi sousedí větší, obydlené ostrovy Dugi otok, Pašman, Murter a Žirje. Údaje o jejich počtu se pohybují od sto třiceti do sto šedesáti, což záleží na vymezení. Místní říkají, že je jich tolik, jako dnů v roce. I ti mají pravdu, vždyť kdo spočítá nejmenší útesy, které se objevují jen občas? Ať tak či onak, Kornatský archipel měří na délku necelých 40 km, na šířku kolem 15 km, v jihovýchodní části ještě méně.

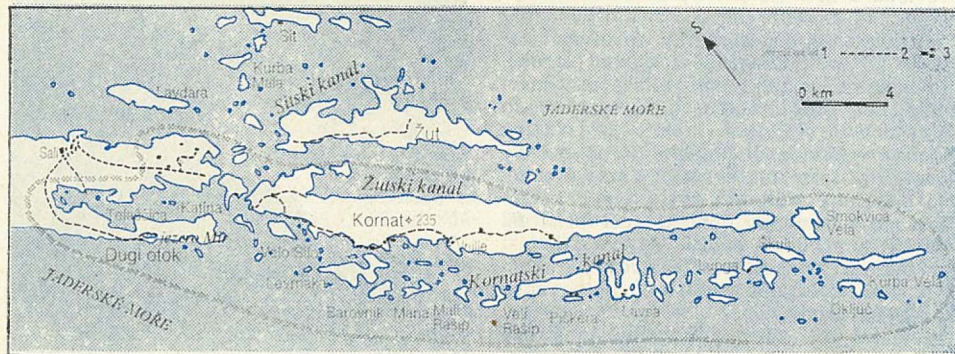
Stejně jako ostatní dalmatské ostrovy vznikaly Kornati od druhohor usazováním převážně vápenců, méně dolomitů. Později byly zvrásněny a vyzdvíženy nad hladinu. Po ústupu moře se staly součástí pevninského pásemného pohoří, s nímž mají společnou geologickou stavbu a směr od jihovýchodu na severozápad. Ještě před deseti

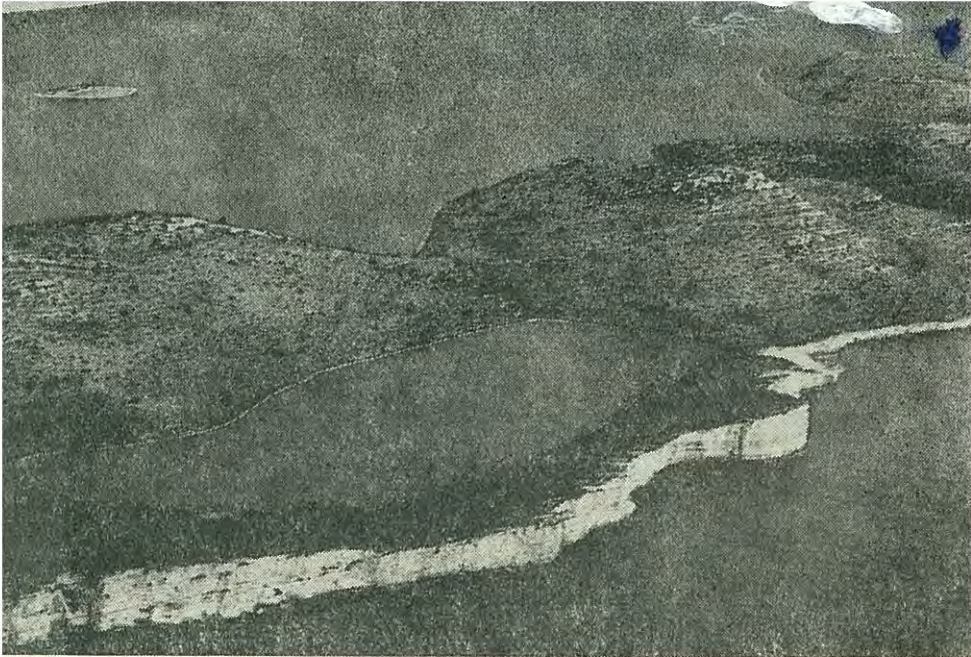
tisíci lety byly součástí pevniny, poté však došlo k opětovnému zaplavení mořem, jehož hladina stoupla asi o devadesát metrů. Tím se ostrovy oddělily od pevniny. Vápencový povrch je díky agresivnímu působení podnebí a moře silně zvětralý a zkrasovělý. Na některých chráněných místech dále od moře vznikla rozpadem vápence typická krasová půda — terra rossa, která byla a je zemědělsky využívána.

O dlouhé přítomnosti člověka svědčí základy neolitického hradíště na největším ostrově — Kornatu, kde bylo nezávazně nalezeno několik kamenných nástrojů starých čtyři až sedm tisíc let. Pozdější římské osídlení dokazují vykopávky na ostrůvku Katina. Z pozdní antiky se zachovala zřícenina Tureta, která je výrazným orientačním bodem na největším ostrově. Sloužila sice i církevním účelům, ale hlavně pozorování a ochraně celé oblasti před nájezdy a rabováním pirátů, později benátských kupců a Turků. Skoro celé toto tisíciletí byly Kornatské ostrovy v područí zadarského kláštera sv. Krševana. Kupci ze Zadaru sem často zajížděli a od ostrovanů vykupovali dobrý sýr, mléko, vlnu i maso.

Z té doby pochází slovanský název souostroví Stomorinski otoci (ostrovy sta mo-

- 1 — hranice Kornatského národního parku,
2 — cesta, 3 — osada, osamělá stavení

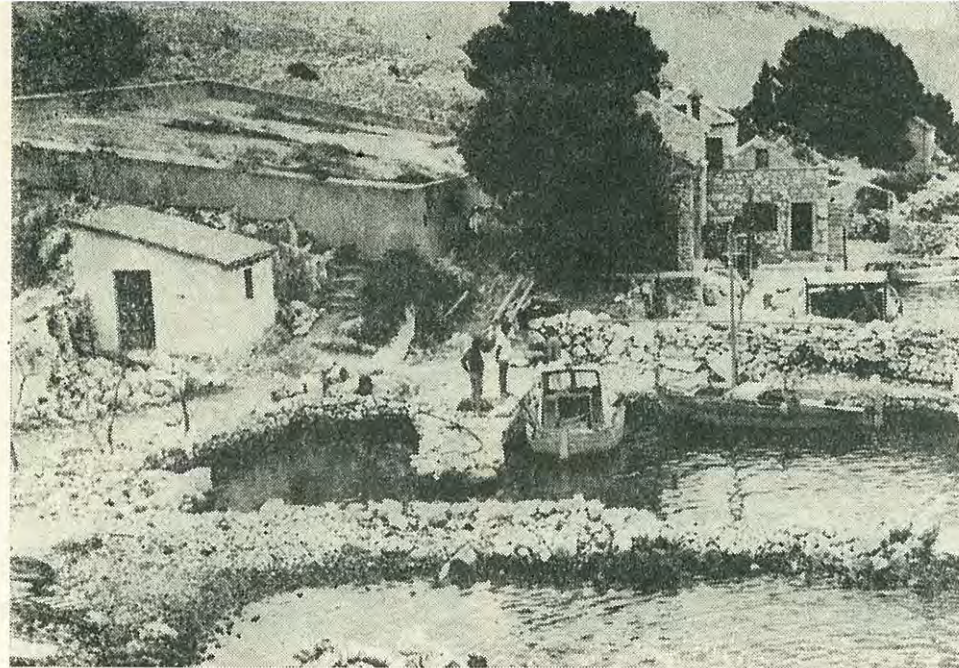
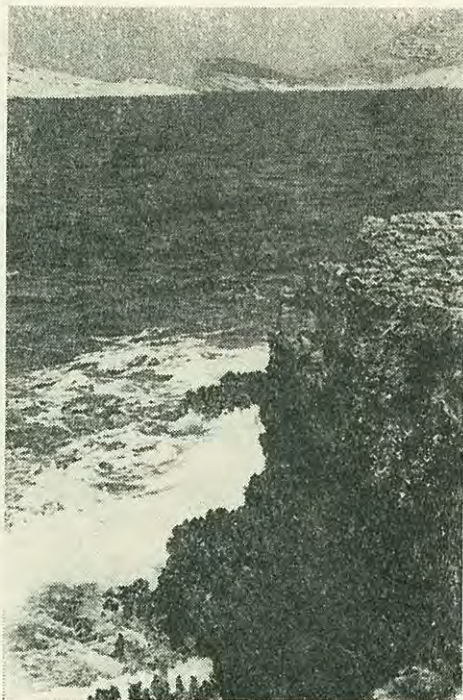
Kornatský kanál

Pásma šedých a bílých skal

ří], který se později změnil na dnešní Kornatské ostrovy (z italského názvu se základem *cornio* = roh, *boule*, útes). Místní obyvatelé pojmenovali jednotlivé ostrovy podle jejich charakteristických znaků a tvarů. O smyslu pro humor svědčí názvy jako Babina Gužica, Prdusa Mala, Prdusa Vela, Bludni rt (mys) a další.

V 17. a 18. století se značně rozšířil rybolov; lovíli zde nejčastěji rybáři ze Sali na Dugém otoku. V roce 1897 odkoupili větší část Kornatů lidé z Murteru. Zakládali požáry, a tak se jim podařilo vymýtit křoviska a některé plochy zúrodnit. Vznikla políčka červené země, na kterých lidé dodnes pěstují hrozny, fíky a olivy. Najdeme je téměř na každém větším ostrově, ale musíme za nimi do vnitrozemí, mezi skály, kde jsou chráněna před vysušujícím větrem a agresivitou moře. Jde vlastně o oázy v kamenné poušti: tři čtyři ary červené půdy s vinnou révou, vedle olivový sad oddělený zídkou z vysbíraných kamennů a malý kamenný domek, spíš přístřeší v nouzi než lidské obydlí. Majitel přichází jen jednou za čas a zřídkakdy se zdrží déle, než je nutné k ošetření vinice nebo ke sklizni úrody.

Zvláštní roli sehrály Kornatské ostrovy při národně osvobozené boji Jugoslá-

Přístaviště s velkou vodní nádrží v Kraljačići

ve v letech druhé světové války. Staly se nejdříve přechodným a později stálým opěrným bodem partyzánů. Tady se mohly opravovat lodě, ošetřovat ranění a nemocní a ukrývat ti, kdo byli na pevnině pronásledováni. Kornatskými průlivy a úžinami vedla tajná partyzánská spojení mezi severní Dalmácií, západní Bosnou a ostrovem Vis, kde sídlil od května 1944 hlavní štáb hnutí odporu. Na ostrově Piškera byla zřízena partyzánská nemocnice. Zde se starali o lehce raněné a nemocné, těžce zranění byli jen ošetřeni a přepraveni přes Vis do jižní Itálie. V zátoci Vrulje na Kornatu pracovalo asi sto lidí na opravě lodí. Jakmile dostali od stráží z vyvýšených míst znamení o blížícím se nepříteli, plavidla potopili a sami se ukryli. Když nebezpečí pominulo, vyzvedli s pomocí potápěčů lodě z nehlubokého dna a pokračovali v práci. Tak zůstal strategický význam ostrovů utajen až do poslední dnů války.

Po válce odešlo dost lidí na pevninu za lepšími životními podmínkami. Už se zdálo, že Kornatů zpustnou úplně, ale po letech objevili jejich kouzlo vnitrozemci a některá opuštěná stavení na pobřeží si zařídili jako letní domov, na způsob našich chalup, jenže v nesrovnatelně menším měřítku. Pak přišli vyznavači jachtin-

gu, sportovního rybolovu a potápění. Ecmáci, ale hlavně cizí. Podnebí zde vytváří zvláště pro jachting ideální podmínky; léto bývá téměř bez výjimky slunečné a mistrál vane ze severozápadu každý den od deseti hodin až do setmění — jako na objednávku. Co může být větším zážitkem než proplouvat s větrem v plachtách labyrintem průlivů a úžin, třeba každý den jinou cestou? Právě pro potřeby jachtářů vzniklo v poslední době několik občerstvovacích stanic, kde se mohou najíst, doplnit zásoby vody, nebo i přespat.

Úpravný kamenný dům, malý přístav pro pár jachet, baterie slunečních kolektorů, pro výrobu elektřiny, velký sběrač dešťové vody, cisterny s pitnou vodou většinou dovezenou z pevniny. V takovém útočišti jsme se dali do řeči se starším manželským párem z Británie. Zatímco paní připravovala oběd v útrobách moderní sedmimetrové jachty pojmenované Kornat s domovským přístavem Londýn, její muž s tváří lorda nás přesvědčoval: „Už čtvrtý rok trávíme dovolenou na těchto kouzelných ostrovech a přece jsme ještě zdaleka neviděli všechno, co se vidět dá. Zítra bych chtěl časně zrána fotografovat útesy na ostrově Mana, ale manželka by se ráda vykoukala v jezeře.“

O tom, že jsem se nezmýlil v lordově

Letní dům na ostrově Lavsa/
Archív Zdeněk Kukul ml.

Skaliska Grpašćaku
tvoří pevnou ostrovní hráz

slově lake, mě přesvědčila podrobná mapa. Na nejnižším výběžku Dugého otoku vytvořila příroda jeden ze svých divů. Jezero Mir není ledajakou kaluží živěnou dešťovou vodou. Na délku měří skoro kilometr, na šířku asi tři sta metrů a v nehlubším místě má 10 m. S mořem je nepřímo spojeno; mořská voda protéká částečně propustnými vrstvami vápence. Koupání v jezeře nabízí skutečně příjemné požítky, protože jeho voda se rychleji ohřívá a přes den má až o 8 stupňů víc než mořská. Jezero patří k nejnavštěvovanějším místům souostroví; cestovní kanceláře ze Zadaru sem pořádají jednodenní výlety, ty dražší spojené s piknikem a ochutnávkou místního vína. Nezapomenutelným zážitkem je výstup na blížký, 150 metrů vysoký vrchol Moravnjak, odkud se dá přehlédnout nejen velká část ostrovů, ale při pohledu zpátky celé jezero i mohutný útes, který je odděluje od moře.

V roce 1980 byla přírodně nejhodnotnější část Kornatských ostrovů prohlášena národním parkem. Do jeho území byly zahrnuty Dolní Kornati [Donji Kornati], tedy ostrov Kornat s okolím a vnější řada, z níž největší jsou Lavsa, Piškera a Levrnaka. Pro mimořádný význam byla začleněna i jižní část ostrova Dugi otok

s jezerem Mir a do vnitrozemí ostrova hluboko zasahující zátokou Telaščica. Mimo území národního parku zůstaly Horní Kornati [Gornji Kornati] — Zut a Sit s menšími ostrovy.

Podnětem k účinnější ochraně přírodního prostředí bylo v první řadě rostoucí znečištění zálivů a pobřeží poblíž oblíbených kotvišť. Pro příště je kotvení povoleno jen na vybraných místech, kde stálá hlídková služba kontroluje udržování čistoty. Sportovní potápění s automatikou se zakazuje, také užitkový a sportovní rybolov v blízkosti ostrovů byl omezen. Opatření pro ochranu flóry a fauny na souši jsou podobná jako v našich chráněných územích; platí zákaz stavební činnosti a rozšiřování ploch zemědělské půdy.

Uvědomili jsme si, že je vlastně dobře, že se na ostrovy nedá snadno dostat; že se tu nestavějí hotely a asfaltové silnice; že neuvidíme sloupy elektrického vedení. Pochopili jsme záměr lidí této země ponechat ostrovy v klidu.

Až jednou pojedete v řadě aut po jadranské magistrále mezi Zadarem a Šibenikem, podívejte se na moře. Na obzoru je uvidíte. Věříme, že pro nás vnitrozemce zůstane zvláštní svět Kornatských ostrovů ještě dlouho zachován ve své tiché kráse.